

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL ANUAL :
În țară . . . 10 lei
În străinătate 12 »

La deschiderea sesiunii generale a Academiei Române

La 15 Mart trecut s'a deschis o nouă sesiune generală a Academiei. Odată sesiunile se deschidea, se desfășura și-și dădea obștescul sfârșit al lucrurilor și al oamenilor, fără nici-un interes din partea publicului. Era vremea când puțini oameni știa ce sînt Analele învățatei adunări, și broșurile cu coperta cenușie nu-și afla locul în vitrina librăriilor lingă cărțile care se cumpără. Se credea atunci că la Academie se adună un număr de persoane, învățate, mai puțin învățate și neînvățate, pentru a încasa diurna prezenței lor și a vorbi din cînd în cînd de ortografie, de dicționar, pe care nu erau în stare să le mintuie. Se mai socotia pe atunci că Academia Română e datoare să meargă în toate pe urmele glorioase ale Academiei din Paris, unde publicul «cult» de la noi cunoștea, firește, o singură Academie. Deci, înainte de toate, ortografie, dicționar, discursuri solemne, stil, mers, gesturi, lecturi academice. Și se mai mira lumea, cu gîndul la același model firesc și neapărat, de ce intră în Academie o caracudă de istorici, istorici literari, filologi, profesori de științe și amatori în materie de știință, pe cînd acolo trebuie să stea în jilțuri impunătoare căpeteniile recunoscute — și cu mult mai mult cele nerecunoscute! — ale literaturii poetice. Un Hasdeu se mai înțelegea, căci a făcut și literatură poetică, de și foarte slabă; un Odobescu firește, căci archeologul era printre cei d'întăiu scriitori ai țerii, dar, încolo, un Macedonschi era încredințat că un Sturdza-i usurpă scaunul. Și atîția alții, mai ales în «presă», erau de aceiași părere. Iar asupra membrilor bucovineni, ardeleni ai Academiei cădea din vreme în vreme batjocura gazetărașilor cu nasuri evreiești și eline, cari se întreba, cu toată sfînta indignare a patriotului, cînd e vorba de limbă, moștenire sfîntă a strămoșilor, cum se îngăduie în areopagul literar al României oameni cari, cu precugetare, scriu în ortografia, ba chiar în jargonul științific al unui Laurian și Cipariu!

Asupra unui punct, de altminterea, toată lumea era de aceeași părere, că la anumite date Academia începe a deveni interesantă: anume în Mart, în April, când primăvara, care dă cîmpului florile, face ca acest aspru trunchiū al Academiei să poarte mlădițe verzi de premii. La premii, băieții, era și este încă strigătul atitor adolescenți geniali, atitor prooroci întunecați ai artei sfinte și atitor oameni de treabă, cu oarecare vristă și situație, dar pe cari naivitatea sau lipsuri îngrijitoare în judecata lor îi făcea să fie siguri că, tipărind, au tras o poliță asupra casieriei unde bătrînul Iuga a numărat, oftînd, atîtea «răsplătiri» nemeritate. Pentru a se împărtăși de prinosul academic, se organisaū adevărate comploturi de lingușiri și stăruințe, se strecurau minciuni și se puneau la cale momiri, care, dacă ar fi povestite, ar formă de la sine un minunat roman humoristic. Unele apucături se mai încearcă încă și până astăzi.

Dar iată că, în sfîrșit, conștiința publică românească devine mai sigură, mai largă și luminoasă. Înnaintarea pe toate tărîmurile culturale se simte în același timp și la Academie. De o parte, oamenii sînt în stare a înțelege simbolele, a-și lămuri, prin timp și nevoi ce nu se pot înlătura, neajunsurile, a descoperi, însemna și saluta cu bucurie toate cuceririle pe carea cea grea către mai bine. De alta, prejudecățile, iubirea pentru forme, idolatria ce se îndrepta către altare de mult goale de zei, izolarea de curente mari naționale, de avinturile nobile ale tineretului, — toate păcatele acestea ale cerurilor închise, care nu dau nimic și nu primesc nimic, și alte păcate ce vin din cele d'întăiu: rivalitățile, tendința de a se întuneca și a se înlocui, gustul pentru glumele de club, — se duc. Cu bogăția sa foarte mare, cu caracterul său simbolic foarte înalt, cu conștiința muncii sale orinduite, cu valoarea netăgăduită a unora din membrii săi, Academia aduce o putere însemnată în sprijinul silinților, tot mai multe și mai rîvnitoare, către noua cultură a Romînimii. Și, pe lingă jucătorii la bursa premiilor, pe lingă tipurile, multe la număr, ale lui «gescheiter Itzig» de la gazetă, pe lingă ambițioșii cari ar fi în stare a face până și moarte de om numai pentru a putea adăugi la titlurile lor pe acela de «membru — membru activ, mă rog! — al Academiei», mai sînt alții cari urmăresc acum mersul lucrurilor în Academie și se bucură cu atit mai mult, cu cît vechile porți prăfuite se deschid mai larg și strălucesc în podoabe nouă. Unii, cei de aproape, se pot vedea la ședințele publice, înlocuind pe vechii ciraci ai cutăror personalități care și cînd se scarpină pe nas au nevoie de aplause: sînt acum studenți cinstiți și muncitori, sînt oameni în vristă

cari vin bucurosi la ospățul de știință, sînt bătrîni chiar, cari-și aduc aminte de trecut și compară. Cînd se face o comunicare din minte sănătoasă și din inimă curată, e așa o luare-aminte tăcută, colo sus, în tribune, care e ea însăși o *faptă* culturală. Și departe sînt alții cari nu pot veni, dar sînt de față cu gîndul: aici la noi în țară, sau peste hotarele pe de-asupra cărora trece de o potrivă vîntul cerurilor și vîntul înnoitor al direcțiilor de cultură.

* * *

Mulți vor fi gîndit cam acestea după ședința din 15 Mart. Ei ascultaseră cu bucurie pe președintele Academiei, d. I. Kalinderu, propunînd măsuri nouă pentru întărirea influenței acestei instituții. — Mai ales o și mai mărinimoasă deschidere a Bibliotecii. Ei nu pierduseră din vedere locul din cuvîntarea președintelui în care el salutase pe membrii «străini», dar așa de Romîni, în sînge, în gînd și inimă, cari veniseră data aceasta mai mulți decît în alte dați: canonicul Moldovean, în veșmintul său sărbătorec cu fireturi roșii, frumosul bătrîn Teclu din Viena, folkloristul Marian, Vulcan jubilarul de anul trecut, Marienescu și Pușcariu. Ochii tuturor se îndreptaseră la sfîrșit în același timp către Principele Moștenitor, care luase în această ședință, onorînd Academia, un loc care-l onorează. Cuvintele de mulțămire ale Principelui aū făcut bine tuturora. Și acel rar fior sfînt care înălță făptura omenească a străbătut toate inimile, cînd, înaintea de a-și ceti comunicarea, d. Onciul, care înfățișa o pecete a lui Mihaî Viteazul purtînd toate numele și, se zice, armele celor trei țeri: Moldova, Muntenia, Ardealul, a pus reproducerea ei în mîna lui Ferdinand al Romăniei unite, și încă nu în destul de unite, cu aceste cuvinte, care răsunară puternic și adînc: «Alteță Regală, în mîinile voastre depun acest simbol».

Simbolul era pe hîrtie. Academia însăși în acea zi de serbătoare era un simbol, și, în tăcerea gurilor, sufletele tuturora se închinău smerite simbolului aceluia.

N. IORGA.

CUGETĂRI

Ideile sănătoase sînt acele care pot zbura în lume.

*

Unii luminează ca soarele care arde în sine, alții ca acel ce ține o lampă în mîna.

X.

AMURG

*Suflă vînt primăvăratec din sprî luncă de departe
Și'nceput-au cu verdeață deal și văi să se'nveșmînte...
Tîrgu-î vesel: pe la hanuri lăutari vin iar să cînte,
Prin ogrăzi iar început-au de flăcări voioase trînte
Și-s acum de chiot pline căile mai ieri deșarte...*

*Pe cerdac copila mîndră stă și coase visătoare
Și privește 'n dor spre-amurgul ce pe culmi ușor se lasă...
Stă privind și tot gîndește la cel glas de bobăreasă:
— «Fată mîndră, tu de astăzi spre 'ndrăgit ai fost aleasă
De-un Craiî nalt, cu păr de aur și-ochi albaștri de cicoare!..»*

I. M. MARINESCU.

STAFIA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Crișma bătrînă a lui tata Pascali, îngropată în pămînt pînă la fereastra prăfuită, plină de clondire, pirotia toată ziua, pustie, de cînd se deschisese crișma de peste drum: *La trei ochi în plapomă.*

Acum e noapte, și în lăuntru, în lumina leșietică a lămpii, la tejgheaua lustruită, încărcată cu căni, pahare și gărăfi, stă moș-Pascali în colțuni și papuci, îmbrăcat ca pe vremea veche, cu giubea untdelemnii și în cap c'o șapcă spălăcită. Alături, cucoana Rița — cu scurteică verde, cu grimea și c'o lecuță de musteață supt nasul ascuțit — împletește la un ciorap și, din cînd în cînd, oftează pe gînduri:

«Of-of-of! omule of!»

Deodată ușa din fundul crișmei se deschide grăbit și Nae, un bunduc tuns chilug și cu ochii neastîmpărați de drac, intră c'un dovreac mare turcesc:

«Am găsitără, jupine!

— Ce să faci, mă, cu dovreacul, firi-î-al dracului de spînzurat! țipă cucoana Rița, lăsînd ciorăpul.

— Să, să, fac, coană, o prinzătoare, răspunse repede Nae; are să fie o prinzătoare, știî, numărul *ainț!*

— Ce prinzătoare, firi-î-ai al dracului, ce prinzătoare? Lumea pierе și ție îți arde de prinzătoare, arză-te focul?

— Da lasă, omule, băiatu' în pace, eî drăcia dracului! cuvîntă moș-Pascali, deschizînd cutia cu tabac.

— Da-apoi da! se'nțelege, dumitale nu-ți mai pasă de nimic!... Poate să piară lumea: tabac să ai — lua-l-ar naiba dă tabac și i-ar seca sămînța! — și s'a sfirșitără: *sampan* — nu-ți mai pasă dă nimic!

— Da ce ai, omule? face moș-Pascali, trăgînd tabac pe nas și strănînd cu lacrimi; ce ai, Rariță dragă?

— Da, se'nțelege, spînzuratul dă Nae își face dă cap, și dumneata: «Ce ai, omule?». Lumea nu ni mai intră în prăvălie, și dumneata: «Ce ai, Rarițico dragă?»

— Da isprăvește odată, soro, isprăvește, că imi ieau lumea 'n cap... Hapciu! Mi-ai făcutără capul căliudar... Hapciu!

— Fi-țar *hapciu* al dracului! Of, Dumnezeule, dă ce nu mă stringi, dă ce nu mă stringi?

— Da ce ai, soro, îți cîntă... Hapciu! *cantacuzu* — în cap? Ei, bravos, Rarițică, da' știi că ai haz! Care vra să zică dacă-i zbiera, are să ne dea mușterii buzna în prăvălie? Cînd intri dumneata la ideie, e ceva dă speriat, pă onoarea mea! Fii mai cu rezon, Rarițico, fii mai cu rezon, pentru Dumnezeu! Ei comédie!»

Tata Pascali își trase cătrănit musteața albă, și tăcu. Cucoana Rița își strînse mînioasă gura și începu a împleti încruntată la ciorap.

La o masă din fund, Nae scotea c'o custură miezul din dovleac. Și, în liniștea care se întinsese, tresăriau, din cînd în cînd, oftările adînci ale cucoanei Riței; iar tata Pascali mormăia încovoiat de-asupra tejghelei, trăgea tabac pe nasul albăstriu și lustruit, și, ridicînd sprincenele mari în umbra cozorocului, strănuta cu lacrimi, săltînd de pe scaun.

Într'un tîrziu, bătrîni adormiră în lumina fumurie a lămpii, ca pierduți într'un painjiniș.

Nae ridică în sus capul, ochii îi luciră ca argintul viu, buzele i se întinseră până la urechi; și, luînd dovleacul, păși încet, în virful papucilor, c'o mîna întinsă în lături, cumpănindu-se înaintea la fiecare pas; luă de pe tejghea o cutie cu chibrituri și-un capăt de luminare, și, apropiindu-se de ușa din fund, o deschise cu băgare de samă. Ușa scîrții; Nae întoarse capul și rămase așa cîteva clipe neclintit, c'o mîna pe clampă, cu ochii la bătrîni, ș'apoi trecu pragul, ușor ca o umbră, și închise încet ușa.

O muscă bizii ușurel o clipă, și tăcu. Lumina lucia tristă pe gărăfi, pahare, căni și pe nasul lui tata Pascali. Și-afară, în întunec se vedea, prin geam, para galbenă a lămpii, încăperea scundă și bătrîni adormiți la tejghea, — toate șterse, pierdute par'că, într'o ceață de toamnă.

Tîrziu, în liniște, veniră de la un ceasornic depărtat douăsprezece bătăi slabe, stînse, ca din adîncuri nemăsurate.

În grădină *La trei ochi în plapomă* stăteau la o masă, cuprinși în roata gălbuie de lumină a unui felinar, domnul Crăciunică, apropietar, și domnul Popescu, trubadurul mahalalei:

«Așa neică, zi-i înaintea gema domnul Crăciunică, răsturnat pe spe-teaza scaunului; zi-i înaintea... Foarte frumos, extra, nenisorule, extra!»

Iar domnul Popescu își glăsuia cu melancolie mare stihurile :

«Toată lumea azi petrece :
Baluri, chefuri și orchestre, —
Tu, poet bătut de gânduri,
Facă pe-agentul la sechestre!»

Împrejur, era liniște adîncă. Din întunerecul uliței deodată răsări pe porțiță o umbră albă cu ochii de foc ; lunecă încet în mijlocul grădini și rămase nemișcată ca o stană.

Domnul Popescu ofta tot mai cu durere :

«N'am parale, n'am nici lemne,
Trag paltonul tot cu dinții,
Și, în liniștea sinistră,
Iarna bate 'n centrul minții!»

«Așa, măi neică, zi-i înnainte, foarte frumos, parol, pă onoare... da măi da, mă 'nțelegi, un chilișor dă vin, amicescule ?

— Cum nu, dă ce nu, cu plăcere...

— Bravos, amicescule, zi-i înnainte... Nene Sterică, *arjant-contant*, mă înțelegi, înc'un chi...»

Și'ntorcînd fața bărboasă peste umăr, deodată, amuți, lărgi ochii, căscă gura și rămase așa, încremenit. Apoi, ridicîndu-se, se prăbuși pe porțiță în întunerecul uliței. Domnul Popescu sări ars de pe scaun, dădu cu ochii de arătare, înșfăcă geanta, dădu peste masă și se făcu nevăzut.

Păharele și sticlele răsturnate sunară ascuțit în tăcerea grădini. Consoarta lui domnul Sterică năvăli afară speriată, se opri brusc cu ochii asupra stafiei și se prăvăli la pămînt c'un țipet ascuțit :

«Aaah!»

Umbră cu ochii de foc se strecură și pieri în ograda lui moș-Pascali. Iar, în urmă-i, domnul Sterică se 'npiedecă de prag și se aplecă de-asupra soției, se apucă de cap înspăimîntat și începu a răcni cu gura mare, neagră :

«Cremenalii... Săriți... Cremenalii!»

Mahalaua se trezi într'o larmă grozavă. Gardistul tropăia cu cișmele grele și șuiera cu desperare. Vecinii zburcîiau pe ușa cum îi apucase vremea. Întrebări, răspunsuri se încrucișau. Ciniî urlau. Nevestele se strîngeau în jurul crișmăriții leșinate. Pe cînd domnul Sterică sta speriat în mijlocul fierberii ce-l împresura și nu putea pricepe ce s'a întimplat. Iar într'un tîrziu, și ușa de la moș-Pascali se deschise, și, bătrînul urmat de Nae, ieși în papuci pînă'n mijlocul drumului :

«Ce-a fostără, neică?»

Dar nimeni nu-l putu lămuri.

A doua zi, zarvă mare în toată mahalaua. Crișma lui domnul Sterică — pustie ; iar a lui moș-Pascali gema de mușterii ca'n vremurile cele bune. Gospodarii se cumpăniau sughițînd, cu păharele în mîni și vorbeiau, des-

chizînd ochii mari, de stafia de *La trei ochi în plapomă*. Cucoana Rița se bătea minunată cu palma peste gură și clătina din cap înspăimintată. Tata Păscali trăgea tabac pe nas, cu sprincenele stufoase ridicate în umbra cozorocului, strănuta săltînd de pe scaun, clipia șiret din ochi, și din cînd în cînd, pe supt musteața lăsată a oală, se strecura un zîmbet plin de taină :

«A fostără cevașlea... Hapciu... grozav, nenîșorule, cevașlea grozav! cuvîntă taica-Pascali.

— Ti-ti-ti, mare grozăvie, făcea cucoana Rița, clătînd din cap; mare grozăvie!

— Am văzut-o și eă stafia, țipă Nae, răsărînd din pivniță cu două căni cu vin; să vedeți: era cu ochii de foc, și înaltă, și albă, zăă, na, c'am văzut-o!

— Ti-ti-ti, maaare grozăvie!

— Hapciu, maaare caz, domnule!»

În nouri de fum, zarva creștea:

«Și, zi, ai văzut-o?

— Văzut-o, domnule Niță, cum te vād și mă vezi, striga bunducul de Nae.

— Bre-bre-bre!

— Eă închideam obloanele, cînd a țipată și-a leșinat coana lui dom' Sterică.

— Bre-bre-bre!

— Eă, *mușă*, înc'un chilișor la subsemnatu'!

— Vinee!

— Să vină, mă 'nțelegi, *momental*!

— Vinee!»

Dracul de Nae umbla forfota 'n toate părțile, clămpănindu-și papucii mari, așeza oale cu vin și oale cu pelin, pe mesele ude, și ochii neastîmpărați luciaă ca două hoabe de argint viū supt sprincenele negre ca trase cu cărbunele.

Într'amurg, clopotul de de-asupra ușii sună, și 'n golul fumuriū apăru fața slabă și încrețită a domnului Popescu, și glasul-i suptîre se auzi cu taină:

«Bună saara!»

Și în urmă se strecură încet, cu frică parcă, și trupul deșirat, c'o geantă umflată suptioară. Apoi intră gravă, burta domnului Crăciunică, și în sfîrșit și fața dumisale bārboasă, și picioarele scurte și groase ca două putinele, întovărășite de un cortel popesc de doc:

«Cu închinăciune, taică-Pascali, gemu, gifiînd, domnul Crăciunică. Te-am salutat, domnule Iftimescu! Noroc, nene Iancule!»

În crîșmă porni fierbere mare.

«Da cum s'a întîmplat, dom'le?

— Cum a devenită răzaz, nenîșorule?

— Și n'ai luat-o la fugă, frate?

— Da ce sintără copil, nene? mugi cu indignare domnul Crăciunică, suflînd ca un foiū!? Drept să-ți spun, nu m'am așteptat ca tocmai dumneata,

nene Tudorache, care, va să zică, mă cunoști de atîta vreme, să te exprimî într'un așa mod!

— Ei, nu te supăra așa, nenisorule, cuvîntă sughițînd și cumpănindu-se domnul Tudorache; nu te supăra așa, că hec! amețesc *momental*!

— Cum să nu mă supăr, domnule, cum să nu mă supăr, dacă te exprimî cu asemenea cuvinte la adresa mea, care va să zică...

— Ei, nu te supăra așa, că... hec! uite na, amețesc!

— Ei, lasă și dumneata, nene Crăciunică, vorbi moș Pascali, trăgîndu-și mustățile; și spune-ne cum a fostără casu'...

Domnul Crăciunică și cu domnul Popescu se așezară la masă:

«A fostără cevașlea teribil, taică-Pascali, gemu domnul Crăciunică, holbind ochii și trecîndu-și degetele rășchirate prin barba roșcată, cevașlea teribil, pă onoarea mea, taică-Pascali... Mă rog, iacă cum a fostără... Băițaș, să vie acilea un chil de pelinaș, mă înțelegi...

— Vineee!»

Fierberea se potoli. Domnul Crăciunică se știri, tuși în palmă și urmă cu glas tainic, aplecîndu-se spre tata Pascali:

«Mă rog, eū și cu amicul... Da vine pelinul ăla, băițaș?

— Vineee!

— ...Eū și cu amicul stam, mă înțelegi, în grădină la o masă, la un păhar dă vin... Buuun... Mai adă un chil, nenisorule, mai adă altul...

— Nu mai spune, dom-le, că... hec! mor *momental*, parol!

— ...Mai spune o minciună, mai spune alta, mai nu știu ce: numai aud, mă'nțelegi, că bate miezul noptii...

— Ceas necurat, șoptește cucoana Rița:

— ...Eū zic către fratele Popescu: «Mai bem un chilișor, amicescule?— Dă ce nu, cu plăcere, dragă, zice el, și eū mă întorc, mă înțelegi, ca să comand, cînd ce să vezi, domnule, la spatele nostru?

— Stafia, nenisorule!

— Stafia, domnule, stafia... Pă onoarea mea...

— Aoleo, țî-țî-țî! făcu cucoana Rița.

— Și cum era, nenisorule? întrebă moș Pascali.

— Albă, domnule, albă și cu niște ochi de foc... Ceva teribil... Pă onoare!

— Maică Preacurată! suspină cucoana Rița.

— Ei, și ce-a făcutără?

— A statără, taică-Pascali, în mijlocul grădinii, și s'a uitatără, domnule, la noi, iaca așa, țintă, cu niște ochi... Ceva teribil, pă onoare...

— Și avea, zici, ochi de foc? ha?

— Da, pă onoare, taică-Pascali, pă onoare-ți spun!

— Nu mai spune, nenisorule, că... hec! mor *momental*! cuvîntă domnul Tudorache, cumpănindu-se.

— Și eū am văzutără stafia, dom'le Crăciunică, vorbi răpede picul de Nae, aducînd o cană cu pelin și două păhare.

Cucoana Rița clătina înspăimîntată din cap. Mușteriii stăteaū holbați

împrejur. Ochii de drac ai lui Nae luciau ciudat supt sprincenele negre și priviaiu pe furiș pe tata Pascali. Moșneagul clipi, tuși încet și, trăgându-și mustața albă, zimbi tainic.

Domnul Crăciunică ciocni cu domnul Popescu, dădu paharul de dușcă, și, trecându-și degetele rășchirate prin mustățile roșcate, urmă cu glas scăzut, holbînd ochii :

«Pă urmă, domnule, a începutără a se plimba încet în jurul cîrciumii, se opria la fiecare colț, făcea semne în ale patru vînturi, — parc'ar fi chemat pă cineva... Ș'apoî de odată s'a opritără, s'a uitatără țintă la noi și s'a făcutără nevăzută în peretele din spre apus.»

Domnul Crăciunică tăcu. În tăcerea care se întinsese, Nae se mișcă și aprinse lampa atîrnată de bagdadia joasă. Umbra talerului de de-asupra se zugrăvi pe tavan. Lumina luci tristă pe clondire, cîni și pahare. Și mușterii începură a vorbi, cu glasuri scăzute, de stafii.

Domnul Crăciunică dădea de dușcă păhar după păhar, domnul Popescu își suspina cu durere stihurile, cu capul într'o mină, c'o dungă adîncă pe frunte :

N'am parale, n'am nici lemne,
Trag paltonul tot cu dinții...»

«Bravos, foarte frumos, parol, cevașlea extra, amicescule dragă... Da măi bem, mă înțelegi, un chil de pelinaș ?

— Cum nu, de ce nu, cu plăcere... Băițaș!

— Bravos! Băițaș, înc'un chilo de pelinaș la subsemnatu'...

— Hec, tacî, că mor *momental*, parol.

— Hei, băițaș, ai auzitară ?

— Vineee !

— Bravos... Arjant-contant, băițaș !»

Tîrziu, domnul Crăciunică și cu domnul Popescu se sculară ca să plece-

«Cu'nchinăciune, taică-Pascali! gemu domnul Crăciunică, cumpănindu-se.

«Te salut cu tît respectul, țivli domnul Popescu, luîndu-și geanta.

Un ceasornic prinse a vibra slab, departe, în noapte, Domnul Crăciunică se opri în mijlocul crîșmii, deschise ochii mari și începu a număra legănindu-se :

«Unuuu... douăăă... treeei...

— Ei, da haida, nene! odată!

— Stt! Staî nițeluș, amicescule, staî nițeluș... zece... unsprezece... douăsprezece, domnule!

— Ceas necurat, șopti cucoana Rîța.

— Pe vremea asta a ieșitară stafia!» vorbi răpede piciul de Nae.

În crîșma bătrînă se făcu tăcere. Domnul Crăciunică și cu domnul Popescu se întoarseră tăcuți și galbeni și s'așezară la loc. După un răstimp, domnul Crăciunică zise, înghițind :

«Să nu-ți dea prin idee, taică Pascale, că mi-e, mă înțelegi, frică...

— Nu, ferească Dumnezeu, domnule Crăciunică.

— ...Dar, știți, mi-e oarecum...

— De sigur, da, de sigur!»

Un fior trecuse parcă prin suflete. Cu toții se gândiau la stafia de la *Trei ochi în plapomă*. Lumina lămpii părea mai mică.

Tata Pascali zimbăia tainic în dosul tejghelei. În umbră, ochii lui Nae ardeau ca doi ochi de miță.

N. N. BELDICEANU.

S O N E T E

I.

Din file vechi, cu slovele ciudate,
Grăiesc adinc bătrinele cuvinte
De taina nepătruns'a celor sfinte,
De viața noastră, plină de păcate.

Staū din cetit... Văd limpede în minte
Chilia plină de singurătate;
Lumina slab'a candelēi se zbate
Supt chipul blind al Precistei, cuminte.

În colț, în umbra plină de tăcere,
Bătrînul schivnic, indoit de spate,
Stă 'nflorat de-adincile mistere,

Ce se desprind din filele 'nflorate...
Și ruga lui șoptită 'n noapte piere:
«Veni-va ziua cea de dreptate»....

II.

Stă 'n umbra uși vechi, în floră săpată,
Bătrîna firavă și ofilită;
Privirea-î rătăcește ostenită
— Cărbune stîns din focul de-altă dată —.

Aproape, lâng'o brazdă de mușcată,
 Bătrînul, în lumina aurită,
 Cu ochii blînzi în fața veștejită,
 Privește, dus, în zarea depărtată...

E liniște. Căsuța albă 'n soare
 Lucește liniștită și curată:
 Trimet miresme dulci salcîmi 'n floare.

Un greier, țîrînd în iarbă 'nșiră
 Povestea veche — o! de mult uitată —
 A două inimî, care se iubiră....

L.

„MANASSE“

— Dramă în patru acte de *Ronetti-Roman*. București. Editura *H. Steinberg*, 1900.
 pp. 180 în 8°. —

II

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aceiași cronicari cu ziua și critici cu săptămîna cari au socotit că pot compara pe d. Ronetti-Roman cu Shakespeare — o comparație unică, a căreia nechibzuire o întrece numai stîruința dîră a celui vinovat de ea —, cred că drama *Manasse* «interesează și trebuie să intereseze deopotrivă pe orî-ce evreu neprevertit, astăzi și la noi, mîine și pretutîndenz», precum se exprimă, cu aere de profet literar, cel-mai interminabil dintre apreciatorii ei, purtătorul simbetelor artei naționale și lunilor foiletonului *Epocă*. Cu alte cuvinte, am avea înaintea ochilor una din operele mari unde găsim partea omenească universală — «*das Allgemein-menschliche*», în terminologia estetică germană, prin care mișună noțiunile zăpăcitoare pentru străini tîrzi la învățarea limbei și, une ori, la priceperea gîndirei nemțești.

O cercetare a rostului dramei și a caracterelor ei supt raportul conținutului lor filosofic și social înlătură cu hotărîre și această laudă umflată a criticilor apologetici de care s'a învrednicit d. Ronetti-Roman.

Eroul dramei, *Manasse*, care-î și singurul caracter psihologicește viu și complet în dramă, înfățișează, în cea mai strălucitoare apoteosă pe care o poate cînta un poet sionist, rasa și neamul evreiesc supt fața unui ideal național: credința nestrămutată în menirea de «ales al lui Dumnezeu» a popoului rătăcitorilor; alipirea fanatică la firea și legea evreiască, de la principiile ei fundamentale pînă la cele mai curioase forme exterioare; traiul cu tot sufletul în trecutul de mărire al Evreilor; exclusivismul cel mai intransigent, chiar ura oarbă a tot ce-i creștin. *Manasse*-i un înțelept și un spi-

ritualist desăvârșit, o inimă largă și generoasă — hrănește ideea jertfirii întregei sale averi pentru coreligionarii săi —, dar toate acestea numai în lăuntru al cătușelor ce-l leagă de lumea strîmtă a prejudecăților evreiești specifice. O parte omenească, universal și etern omenească, în zadar s'ar căuta într'un astfel de caracter. Și în zadar ni-l arată autorul ca pe omul *ăutoriei*, ca pe filosoful și ca pe apostolul uriașei idei a moralei kantiane: între noțiunea datoriei lui Manasse și aceasta, se așterne o depărtare mai nestrăbătută decît aceia între Königsberg și Ierusalimul vechiu. Manasse proclamă o datorie a urii, o datorie a Evreului *în contra* creștinului, nu a demnității omenești față cu sine însuși, a mîndreii autonomii morale a lui Kant. Manasse e un raționalist rece al unei datorii strîmte evreiești; scînteia demnității omenești, care i-ar lumina sufletul și ne-ar atrage omenește spre dînsul, o învăluie flacăra instinctului rasei, o întunecă fumul greu ce-l răsîndește ea. Unde să se poată pomeni aici — cum s'a pomenit — de caracterul senin, de apostolul toleranței desăvârșite întrupat în *Nathan der Weise*? Și, de-ar fi ura asta cel puțin o patimă atotstăpîitoare în Manasse, sentimentul tragic ca'n aceea cu adevărat eternă creațiune a lui Shakespeare din *Neguțatorul de Veneția*? Dar nu: Manasse *argumentează* din ură, nu-și săvîrșește viața prin *faptele* ei... De aceia ne lasă reci și va lăsa reci pe toți ciți nu se vor încălzi de idealul sionist ori de fierbințeala propriei fantasil aprinse, în pripa unor aprecieri elogioase, de cel mai contestabil bun simț critic. Ori poate ne va mișca Manasse prin puritatea concepțiilor sale morale, prin înălțimea firii sale spiritualiste? Dar atunci ar trebui să nu vedem umbra neagră a învoirii lui răpezi cu jertfirea *Leliei* pe seama celui mai josnic caracter din piesă, a lui Emil Horn, numai fiindcă nu-i creștin.

Dar nu-i cuprinsă o parte omenească universală nici în lumea *Leliei*, în lumea *iubirii* atotstăpîitoare, atotînfrățitoare, de care s'ar zdrobi lumea lui Manasse. Lelia nu trăiește o asemenea lume, nicăeri în dramă nu avem un moment ce ne-ar lăsa pătrunși de conștiința realității acestei lumi. Ea visează numai, este jocul unei iluziuni de dragoste, și dragostea asta însăși nu-i mai mult decît ori-ce altă dragoste, pătimașă fără a ieși din banalitate. Iarăși numai o exagerare îndrăzneată a putut face să auzim dela nu știu care critic o comparație cu *Romeo și Julieta*! Ori tresare sufletul nostru ca la glasul eternei firii omenești, cînd Lelia spune lui Manasse (p. 174):

«...Noi femeile, și *mai ales noi femeile orveice (!)*, trebuie să ducem solia iubirii în lume, să ștergem urmele blestemului vechiu care desparte pe oameni»?...

Dar asta-i curată teorie, nu simțire omenească universală: și încă teoria unei asimilări prin Evrei (sau Evreice)!

Cu atît mai puțin e 'n stare să vorbească părții eterne a sufletului omenesc fiul lui Manasse, *Nisim*, și nevasta acestuia, *Ester*, oameni convenționali, «moderni» în cel mai compromis înțeles al cuvîntului, lipsiți de conștiința puternică a rasei, a legii evreiești, dar Evrei fără să vrea — prin ereditate, prin obicei, prin inconștiență. Nici ei nu vreau să audă, nu îngăduie de bună voie păcatul îngrozitor pentru *Manasse*: amestecul Evreilor cu creștinii, ceia ce-i totuși

mult mai puțin decît o asimilare a lor... Iar dacă, la urma urmelor, cedează, n'o fac din iubirea sfîntă a copilei lor numai, ci mai ales din teama de scandal. Altminteri ar fi un monstru *Nisim*, care propune Leliei — prin Lazăr — să se cunune cu Horn și să se despartă chiar a doua zi, răscumpărînd cu imoralitatea unei asemenea fapte neplăcerea unei nunți sfărîmate. Ceia ce-i specific în *Nisim*, ceia ce, pentru unii, l-ar face interesant, este elementul tipic în el: spiritul lui comercial, concepția «afacerilor» ca sufletul vieții, interesul materialist covîrșitor — bancherul evreu.

Despre *Lazăr* și *Frunză* n'ar trebui nici să pomenim. Palizi, fără viață ca înfăptuiri literare, ei nu pot face să vibreze coardele sufletelor noastre și nu pot străbate calea spre partea omenească universală a lor.

Lazăr, apostolul «soțialist», este un visionar; sufletul lui cuprinde abia germeii unei viitoare lumi de idei și de simțire; idealul său îl proclamă prin declamații de întruniri publice, d'al d'astea :

«*Vroim să omorîm grija, grija zilei de mine, spaima viitorului necunoscut, stafia îngrozitoare care, palidă și tremurîndă, se pune la masa bogatului ca și la masa săracului...*» (p. 37).

Sau, la p. 38:

«*Și ce lume senină ar fi, dacă fiecare ar ști că mine va avea ce minca și unde-și pune capul. Cîte urî nu s'ar stinge, cîte invidii nici nu s'ar naște, cîte păcate n'ar perî dintre oameni! Ar fi adevărata mîntuire și renaștere a omenirii.*»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Matei *Frunză* n'are nici atîtea elemente sufletești cît Lazăr. El nu ne lasă numai reci, ci ne dezgustă, cu toată înfățișarea lui de bărbat cu totul corect, de visător și el al iubirii atotîmpăciuitoare, de cinstitor al idealelor și credințelor altuia. Căci toate astea le spune el însuși, în clipe trecătoare. Încolo stă la răcoarea plăcută a biuroului său de președinte al tribunalului și așteaptă să se întimple ceea ce spune apoi, în chip atît de caracteristic, bătrînului Manasse în actul al IV-lea (p. 170) și ceia ce dezvăluie toată nimicnicia caracterului său comun :

«*Mărul de aur de pe arborele vieții mî-a căzut singur în sîn : îl țîn cu toate puterile.*»

Întreg conflictul dramatic provocat de iubirea Leliei cu *Frunză*, e dezlegat — cum e dezlegat — de aceasta, de o femeie, prin hotărîrea și curajul faptei, după lupte sufletești, pe cînd *Frunză* pleacă sdrobit din casa lui *Nisim*, unde fusese răspins de bancher, luat în ris de *Zelig Șor*, și se mulțamește apoi să trimită Leliei scrisori și să declame patetic, după catastrofă, după ce *Lelia* fugise la el, — cît de mult a suferit el și cît îi ardea sufletul de mila Leliei! Poate grăi sufletelor noastre un astfel de caracter?...

Zelig Șor, comediantul piesei, și *Emil Horn*, spaima ei morală, aparțin pînă la un punct aceleiași categorii de tipuri ca fond filosofic și ca rost social, cu deosebirea că *Șor* are și părți omenoase ale sufletului său, pe cînd *Horn* reprezintă treapta cea mai de jos a unui suflet omenesc.

Zelig Șor — pe care a-l compara, fie supt orî ce aspect, cu *Falstaff*, creațiunea genială a lui *Shakespeare*, înseamnă a lua în deșert orî ce considerație

de bun simț literar —, acest Șor e mai mult un spiritual decît un înțelept, și mai ales e un *cinic*. N'are nimica sfînt — afară de *Manasse*, pe care-l admiră fără să-l urmeze. Un alt element al firii sale, tot atît de caracteristic rasei evreiești, este sensualismul său brutal. Lacom de traiu-bun pe socoteala altuia, băutor, erotic pînă la desfrîu și degradare (induișindu-se pînă și de farmecele nudurilor din pînze și statui!), el ne amintește și prin fața asta a sufletului său pe misitul evreu, pe negustorul și exploatatatorul plăcerilor care revoltă pe *Manasse*, cînd spune Leliei, despre Frunză: «...el vrea frumuseța ta, e lacom de carnea ta...» (p. 175). Iar un asemenea caracter, oricît de bine reușit, fie ca element comic, fie ca întrupare realistă, nu-î totuși cuprinzător al darului tainic de-a mișca partea universală a sufletului omenesc și de-a se veșnici în literatura dramatică: e prea specific evreiesc și prea brutal moralicește ceia ce se destăinuiește prin el sufletelor noastre.

Emil *Horn*, în sfîrșit, caracterul par'că anume construit în scop de a fi cel mai rîspingător în piesă — ne arată încălcea cvintesența trivialității animalice a nemerniciei omenestî. Asemenea lui Șor, este și el un cinic și un sensual, dar fără filosofia spirituală, fără cinstea (de misit, nu-î vorbă), fără inima bună în fond a acestuia, fără alipirea lui la neamul său, gata să-l renege de cîte ori îi cer interesele personale, lepădîndu-se de el nu pentru a se asimila, firește, ci numai spre a deveni cu atît mai *ne-om*. Ar putea găsi cineva aici o parte etern omenească, ce-ar fi caracteristică, originală? Dar sînt cu sutele de mii oameni aștia, și ei totuși nu-s oameni cu adevărat. Numai spiritul practic și sensualismul fără de rușine al lui *Horn* au ceva caracteristic — dar caracteristic *evreiesc*, decî iarăși nu pot interesa decît supt acest aspect.

Prin urmare, caracterele dramei *Manasse* nu dezvăluie nicăeri elemente omenești universale, precum nici tema conflictului dramatic nu-î aceasta. Specificul evreiesc al fiecărui tip ne îndrumază sigur spre rostul acestei drame: avem a face cu o piesă *tendențioasă*. Nici-unul din personagiile ei nu-î creat pentru sine, ci *construit* pentru o țesă, pentru o tendință, pentru o rețea de argumente *șioniste*. Numai astfel se pot înțelege scăderile literare ale dramei (de o parte, naționalitatea, evreismul fiecărui caracter din ea, de alta. Pînă și Matei Frunză, care ar fi să fie un creștin (ceia ce este în dramă numai fiindcă nu-î evreu), — pînă și acest unic și nul-creștin al piesei are o mentalitate evreiască tipică. În actul din urmă, după sfîrșitul dramatic al lui *Manasse*, Frunză însuși se nchină plin de admirarea mortului ce «*stetea cu amîndouă picioarele pe pămînt și capul îi ajungea pînă la cer*» (p. 100), iar cînd bancherul Nisim, credincios meseriei sale, exclamă: «Copii, plătesc scump fericirea voastră», — Frunză nu găsește ceva mai bun de zis, în clipa asta grozavă, decît să formuleze conclusia foarte raționalistă și tipic evreiască: «*Va trebui să fie [fericirea lui și a Leliei] cu atît mai mare*», ceia ce Zelig Șor ar fi exprimat cu vorba mult mai plastică: *Scump, da face*....

Tesa dramei, vădită pentru orice cetitor sau spectator nechinuit de grija unui nou foileton de elogii, este național-evreiască, oricît de isteț ar fi încercat autorul s'o ascundă supt masca triumfului aparent al *iubirii*, al gene-

rației tinere Lelia-Lazăr-Frunză, ciripitorii frăției universale.. Cel ce triumfează în realitate și pentru posteritate, e tocmai cel ce moare cu trupul pentru a i se păstra cu atît mai măreț sufletul: Manasse. Apostol, mai mult decît erou dramatic, Manasse cade pentru o idee, pentru singura idee *dovedită* mare în dramă: evreismul cel mai fanatic. În fața lui — și mai ales în fața cadavrului său — toți ceilalți rămîn niște pitici, simpli trăitóri de azi pe mîine, pentru mulțumirea cea mai egoistă, muritorii zi cu zi, prin nimicnicia personalității lor. Vorba Leliei: «*Stau la marginea a două luni și le unesc în iubire*» nu-î mai mult decît o frasă patetică. Lumea lui Manasse, adevărata lume sionistă, cu ce altă lume din piesă s'ar împăca? Ori poate cu lumea lui Frunză și a Leliei? Dar asta-î o lume a doi îndrăgostiți, și alta nimic!

Opera d-lui Ronetti-Roman are și o parte agresivă ca tendință. O singură pildă. Despre neamul nostru, care-î pomenit în piesă numai prin nume pocite ca *Mișcă (!)* și *Conu Buhălău (!)* ori prin greco-bulgarî ca martorii de nuntă ai lui Horn, despre neamul acesta cinstit, iată ce spune apostolul Manasse:

«...Cu boierii cei vechi, cari se duceau la biserică... cu boierii aceia te mai puteai înțelege *cîte-odată (!)* pe cuvînt... Azi, cu boierul mieu cel tînăr, am contract pe timbru, întărit și pecetluit, dar ajută? E coconăș țivilizat, cheltuește bani pe cai și pe toate drăciile... și nu e *advocat, nici tîlhar de pușcărie, care să știe să se strecoare măi bine prin toate porțile dintre legi...* Asta știe!»

Vă place? Boierii sărăciți de Evrei știam că fac umbră pămîntului românesc, dar boierii cari să prade «*tîlhărește*» pe Evrei, pe Evrei fugiți din calicimea Galiției și îmbogățiți aicea?!

Și, totuși, piesa se joacă în *Teatrul Național*; publicul, românesc în număr destul de mare, o admiră; presa o slăvește. Se iartă — chiar se ascultă cu plăcere — pînă și glumele cele mai necuviincioase ce se pot rosti pe-o scenă onorabilă; se primesc cu risete păcătoase dialogurile cele mai nerușinate ce se pot scrie într'o piesă serioasă. Conversații, ca acelea ale lui Șor cu studenta în medicină (pp. 42—43), ca monologurile lui despre «carnea de porc» (p. 76), ca vorbele lui despre căsătoria Leliei (p. 58) sau ca destăinuirile dorințelor intime ale lui Horn către mireasa lui în pragul nunții (pp. 140—141), tot atîtea izbucniri frivole de imoralitate semită specifică, — totul e cu putință în teatrul și pentru publicul lui — «Minunică».

Ce vreți?, piesa ține așiful, e o «afacere bună», face parale..., iată ce poate o piesă semită! — își vor fi zis într'un glas cuminții din Comitetul Teatrului și publicul lui «Manasse» și criticii lăudători.

Și e așa; ori-ce alte reflecție, ar fi o naivitate. Și ni se spune că cea mai mare naivitate ar fi să credem că o piesă semită și un autor semit (venit din Galiția și înfățișat publicului de un editor semit), și-ar fi găsit locul potrivit într'un teatru semit, printre actori semiti și public semit, bunăoară în sala «Jignița» sau în teatrul «Lazăr» din Calea Văcărești. De se 'ntîmpla o nenorocire ca asta, trebuia să plîngem nemîngiați: am fi perdut un Shakespeare evreo-romînesc și o serie de foiletoane... *epocale!*

micul (Pompiliu) Eliade, s'a strecurat o eroare de tipar, care atribuie acestuia calitatea de anonim al marelui Eliade, pe cînd în realitate este numai... un *omnium* al său!

ION SCURTU.

CRONICĂ

D. I. Bogdan dă supt titlul de: «Documente privitoare la relațiile Terii-Românești cu Brașovul și Țara Ungurească», vol. I al unei nouă ediții dintr'o lucrare care a apărut întâiu acum doi ani și care s'a trecut răpede, aproape întreagă. Archiva din Brașov, casa veche cu turnul înalt din mijlocul pieții, păstrează în do-ul fereștilor ei mărunte o mare comoară pentru Romîni: sute de hîrtii, de fițuici galbene, cu slove negre și albastrii, cum nu le mai facem astăzi, cu frumoase peceti rupte și iscălituri de pe care se desface încet praful nisipului de aur: aceste răvașe de vecinătate vin de la Domnii noștri, de la boierii țerii, de la Vlădici, de la mulți negustori și oameni de rînd, din Ardeal chiar saū din Țara-Românească și Moldova. Prin ele ni ajunge la ureche gîndul și simțirea vechilor timpuri, în toate asemenea cu gîndul și simțirea țeranilor de astăzi. Graiul e une ori cel românesc, în timpurile mai tirzii, și atunci limba, curată, bogată, mlădiosă, ne prinde în farmecul ei plin de învățături: pe acestea le-am tipărit în cartea mea «Brașovul și Romîni», pe care o anunț astfel aceloră cărora li place și li folosește scrisul și lucrul mieu. Cele slavone erau mult mai greu de publicat: d. Bogdan le dăduse întâiu în tălmăcire numai, o tălmăcire frumoasă ca și originalele românești din acele vremi; acum dă, pentru învățați, și textul striin. Cu acest prilej au fost revăzute și adăugite și notele, care nu pot fi mai sigure și mai bine alcătuite.

*

Cei cari știu neajunsurile dicționarelor cu care d. Șăineanu a înzestrat literatura românească, vor fi recunoscători acelor ce au îngrijit tiparul într'o nouă ediție, a dicționariului german-romîn de Sab. Pop. Barcianu, întregit și îndreptat de dr. D. P. Barcianu. Lucrarea, tipărită cu îngrijirea ce deosebește tipografia Krafft din Sibiu, a apărut din nou în editura tipografului.

*

«Luceafărul», no. 5 din acest an, dă o nuvelă de I. Agirbiceanu, o idilă curată cu graiul cumpătat și colorile clare, o poezie a celui d'întăiu poet al Ardealului românesc, Goga, urmarea frumoasei nuvele «Dăscălița», un articol despre albumul de țesături, căruia-i sint consacrate ilustrațiile numărului.

*

Am avea ce alege une ori din «Revista Idealistă», dacă cronica ei n'ar fi așa de puțin recomandabilă. Nu știu cine sint anonimi cari o fac: dar mă întreb cum se poate ca un spirit onest să aducă laudele cele mai nemăsurate unei lucrări ca «Valea Albă» a d-lui Silvan saū să cuteze a vorbi înaintea oamenilor cuviincioși, înaintea damelor, fetelor care cetesc această revistă, despre cutare spurcată foaie clandestină, închinată de niște nemernici calomniei și proslăvirii celor mai dezgustătoare viții? D. M. G. Holban, directorul revistei, e dator față de calitatea publicului său să nu îngăduie astfel de lucruri.

N. IORGA.